

2008. 08. 08

László

politika - nagyítás

A menekültek integrációja Magyarországon: Hosszú pirosat kapnak

Május elején került az Országgyűlés elé a menedékkjogról szóló új törvény javaslata, amely, ha a bizottsági viták után megkapja a szükséges kétharmados támogatást, jövőre léphet életbe. Közben fogalmazzák az integrációs törvényt is; e két jogszabály javíthatja a menedékkérők jelenleg igencsak problémás beilleszkedését.

A hazájukat valamilyen okból elhagyóknak Magyarországra érkeve menekültstátusért kell folyamodniuk. Az elbírálás ideje alatt "kérelmezőnek" számítanak, majd a döntés függvényében válnak menekültté vagy befogadottá. A Genfi Egyezmény alapján az 1997-es menedékkjogi törvény definiálja e két kategóriát. Menekült az a személy, aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozás, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás, avagy politikai meggyőződése miatti üldözése, az üldözéstől való megalapozott félelme okán a Magyar

Szavazógép

Képgaléria

Bejelentkezés

Regisztráció

Legfrissebb

Impresszum

Snoblesse

Archívum

Dosszié**Irodalmi sikerlista -
Minimum tizenegyes!**

*

**Irodalmi sikerlista -
kapcsolódó kritikák**

*

Konyhai kémia

*

Elsüllyedt szerzők

*

Zengő

*

Állomásról Állomásra

*

Irodalmi szószedet

*

Államvasúti bökkenők

*

Köztársaság területén tartózkodik, és nem tudja vagy nem kívánja saját állama védelmét igénybe venni. Befogadott státust akkor kap valaki, ha a hazájából fegyveres konfliktus, polgárháború, etnikai összecsapás vagy az emberi jogok általános, módszeres, durva megsértése (kínzás, embertelen, megalázó bánásmód) miatt távozott - ám e helyzet megváltozására van lehetőség az országában. A befogadott addig részesül ideiglenes védelemben, ameddig otthonában tart a konfliktus. A menekültnek olyan jogai vannak, mint egy magyar állampolgárnak, és segélyben részesülhet, míg a befogadott csak humanitárius tartózkodási engedélyt kap, ami nem sokra jogosítja fel. A törvényjavaslat megkülönbözteti a menedékesstátust, amely - például háborús övezetből történő - tömeges beáramlásakor egyszerűsített eljárást tesz lehetővé.

Az új menedékjogi törvényjavaslatban az európai uniós jogalkotási kötelezettség egy új státust keletkeztetett, az úgynevezett oltalmazottit, amely a másik két kategória közötti "szabályozási űrt" hivatott kitölteni. "A menekültügyi eljárás

összetettebbé, ugyanakkor hatékonyabbá

is válik" - mondta lapunknak Lékó Zoltán, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM) migrációs főosztályának vezetője. A szabályozás nagy figyelmet fordítana a különleges bánásmódot igénylők - a kiskorúak, az idős, a fogyatékkal élők, a kínzást elszenvedettek - jogainak biztosítására.

A tavaly alakult migrációs főosztály felelős az új integrációs törvény létrehozásáért is, amely a tervek szerint ugyancsak jövő januártól lépne életbe. Az integráció alatt minden, huzamosabb ideig Magyarországon tartózkodó külföldi beilleszkedését értik. A törvény minden bevándorlót ugyanúgy kezel, de lesz külön alfejezet, amely a menekültek speciális igényeivel foglalkozik. "A törvény csak kereteket fogalmaz meg, amelyek alapján az önkormányzatok és a civil szervezetek dolgozhatnak az integráció konkrét lépésein. Azért fontos a törvény megalkotása, mert még sokáig nem várható ugyan

webfejlesztés és
üzemeltetés:

TIME CORNER GROUP

Pápa

*

**Politikai okkultizmus
Magyarországon**

*

**Az úgy hagyott
Magyarország**

*

**Energiapolitikai
változások**

*

Világvárost építenek

*

**Elsüllyedt Nobel-
díjasok**

*

**Szőnyi Tamás:
Nyilván tartottak**

*

Raklap

migránsok tömeges érkezése, de ha van a fogadásukra intézményrendszer, akkor pályázhatunk az Európai Unió jövőre induló Integrációs Alapjára." Lékó szerint e támogatásokkal sokat javulhat a helyzet.

A 90-es évek elején kérelmezők jórészt a szomszédos országokból érkeztek, a háborúk idején pedig az akkori Jugoszláviából és Afganisztánból. Sokan hagyják el otthonukat Afrikában a törzsi szokások - a női nemi szerv megcsonkítása, a rituális megerőszakolások - miatt, menekülnek ide háborús területekről (például Darfurból), de jönnek kurdok, bosnyákok vagy például kosovói cigányok is. Legtöbbjüknek nem Magyarország a végcéljuk, ám vagy elfogják őket a zöldhatáron, vagy az embercsempészek rakják ki őket itt azzal, hogy már az unióban vannak.

A beilleszkedés hosszú folyamatának legfontosabb elemei minden esetben a nyelvtanulás, a munkaszerezés és önálló lakhatás biztosítása. Ez nem egyszerű a jogi szabályozások, a szervezetlenség, a pénzhiány, a befogadó társadalom előítéletessége - és nemegyszer a menekült személyisége miatt.

A menekültstátus elnyeréséért a kérelmezőknek az interjúkon bizonyítani kell, hogy hazájában üldözték, erről a Bevándorlási és Állampolgári Hivatal (BÁH) is próbál adatokat szerezni. A mostani szövegtervezet menekültpárti abban az értelemben, hogy nem egyértelmű esetekben

a kérelmező javára

való döntést szorgalmazza. Az elmúlt 17 évben a 170 ezer kérelmezőből kevesebb mint 6000 kapott státust (tavaly kétszázán), és ennél valamivel többen lettek befogadottak. Az átlag 3-7 százalékos elismerési arány megfelel az uniós arányoknak. Kétharmaduk egyébként már nem él itt, hanem továbbment Nyugatra. Az elmúlt években csökkent az innen elvándorlók száma, mivel a dublini egyezmény és rendeletek értelmében a továbbállók

visszaküldhetők a fogadó országba, ha annak vízumával jutottak az unióba, vagy ha már ott ujjlenyomattal regisztrálták őket menekültként. A törvényalkotó részben e tapasztalatok miatt most úgy módosítana, hogy a külföldiek legfeljebb két alkalommal kérhetnék a menekültstátus megadását, utána kiutasíthatnák őket Magyarországról.

Majdnem minden menekült a befogadóállomásokon kezd, hacsak nem élnek ismerősei valahol az országban, vagy nincs elég pénze albérletbe költözni. A táborbeli átlagos tartózkodási idő fél és egy év között változik - de vannak olyanok is, akik már három-négy éve élnek ilyen állomáson. A téma szakértői egyetértenek abban, hogy az integráció egyik legnagyobb akadálya éppen a menekülttábor léte. Amíg nincs más megoldás a kezdeti időszakra - kis, önálló lakások biztosítása a kérelmezőknek -, addig is célszerűbb lenne, ha a befogadóállomás a fővárosban volna. A debreceni, a békéscsabai, a bicskei intézmények környékén nincs vagy alig van munkalehetőség, kikapcsolódásra, ismerkedésre ugyancsak kicsi az esélyük a tábor lakóinak. A BÁH illetékesei szerint az állomások feladata elsősorban az, hogy az eljárás ideje alatt biztosítsák a kérelmező számára a nyugodt és biztonságos körülményeket. "Ha kialakítanának egy integrációs állomást, annak szintén nem lehetne az a célja, hogy hosszú ideig elszállásolja és ellássa a státusos menekülteket, hisz ez akadályozná a mihamarabbi beilleszkedésüket, saját lábra állásukat" - véli Szamadóné Pénzes Erzsébet, a menekültügyi hatóság menekültellátási és integrációs osztályának vezetője.

Egy ideig a Vöröskereszt is fenntartott a fővárosban egy otthont a menekülteknek, ám finanszírozás híján bezárták. 2000 óta az Iványi Gábor lelkes vezetője Oltalom Egyesület Dankó utcai hajléktalanszállóján van egy huszonöt férőhelyes lakórész, ahol menekültek vagy hajlékra szoruló külföldiek lakhatnak. Az Oltalom segíti őket a munkaszerzésben és a hivatalos ügyek intézésében is. A BÁH osztályvezetője nem ismeri el szállónak ezt a helyet, noha korábban ők is küldtek oda kérelmezőket vagy menekülteket. Az Oltalom vezetője szerint olyan megállapodásuk van a BÁH-hal, hogy

a hozzájuk irányított rászorulóknak szállását a hivatal fizeti. Mostanában azonban "hivatalosan" nem küldenek migránsokat, "hiszen a mi állomásainkon is bőven van hely, és nem akarunk külön fizetni azért, hogy máshol helyezzük el őket" - állította Pénzes Erzsébet. Rákos András, a menekültszálló vezetője szerint ennek ellenére a Budafoki úton "megsúgják" néha a rászorulóknak, hogy "nálunk van hely, ám aztán az ideérkezők után a szállás és ellátás díját nem fizetik ki".

A hivatalos befogadóállomások Debrecenben és Bicskén is a településtől távol vannak, míg Békéscsabán a városon belül, Nagykanizsán egy fiatalok számára fenntartott közösségi szállás működik (*erről lásd: Játszani is enged, Magyar Narancs, 2006. május 25.*).

A táborok

kerítéssel körülvett barakkokból állnak, a lakók többágyas szobákban laknak, és mindenhol van egy külön, elzárt rész a családok és a bántalmazott nők számára. Mindegyik táborban gyakori az ágyban fekvő, alvó emberek látványa, akár késő délelőtt is. Sokan járnak persze egész nap munka után. Azok viszont, akik csak a táborban ülnek, könnyen hospitalizálódnak, azaz függővé válnak az intézményrendszerrel, és kívülről várják a segítséget.

A líbiai Najeh, amikor 1999-ben Debrecenbe került, nem bírta az olyan, lelkiileg összetört emberek között maradni, amilyen ő maga is volt. A várost sem szerette, így Budapestre ment, ahol a BÁH finanszírozta program keretében a Vöröskereszt akkori szállójában, majd az Oltalom Karitatív Egyesület szállásán lakott. Ma már élettársával és lányával egy nyolcadik kerületi lakásban él és dolgozik. Az ellenpélda az a már menekültstátust kapott ázsiai család, amelynek tagjai - egy kivétellel - nem tanulják a nyelvet, és nem dolgoznak. A családfő a hazájában elszenvedett kínzásokra hivatkozva nem keres tartós munkalehetőséget; felesége a napokban fog szülni. A család húszéves lánya ugyancsak a táborban él, a 17 éves fiú az egyedüli, aki elindult az integráció útján: Budapestre jár középiskolába. A

családnak a közeli hetekben kellene elhagynia a tábort, mivel a hivatalos tartózkodási idő, az egy év már rég lejárt. Az apa azonban ragaszkodik ahhoz, hogy kétszobás lakásba költözzenek - amire viszont pénzük nincs. "Az elvárás, hogy az állam tartsa el őket, a hosszú hospitalizáció miatt alakult ki" - véli a Menedék Egyesület helybeli szociális munkása, Mihály Bulcsú. Szerinte a különféle támogatások jelentős segítséget nyújtanának a családnak, hiszen kiköltözési és lakhatási hozzájárulást is kapnának, illetve a gyerekek után segélyeket. Létfenntartásuk azonban csakis a családfő munkába állásával lenne biztosított. A család jövője kérdéses, az viszont biztos, hogy amíg nincs biztosítva a megélhetésük, nem rakják őket az utcára - ezt a BÁH is megerősítette lapunknak.

"Egy ember egyévi tábori tartózkodása több százezer forintba kerül. Ha ezzel a pénzzel vagy csak egy részével segítenénk a menekült kiköltözését és adózó munkavállalóvá válását, sokkal jobban járna mindenki: a menekült is, az állam és mi is" - magyarázza Mészáros Attila, a Menedék Karitatív Egyesület szociális munka programjának vezetője. A táborokban állandóan jelen vannak a Menedék szociális munkásai, míg a Cordelia Alapítvány pszichiátereket (*lásd Psycho című keretes anyagunkat*), a Helsinki Bizottság ügyvédekkel küld heti rendszerességgel. A programokra többnyire az Európai Menekültügyi Alaptól vagy állami pályázatokból szereznek pénzt.

A gyerekek három hónap ittlét után tankötelesek, és a városi iskolákba járhatnak. Az elmúlt időszakban előfordult, hogy bizonyos települések általános iskolái nem akarták vagy tudták beiskolázni a táborlakó gyerekeket. A legutóbbi ilyen eset Debrecenben fordult elő, ahol az iskola a magyar szülők elutasító magatartására hivatkozott. "A konfliktust számos egyeztetéssel próbáltuk megoldani, sajnos sikertelenül. Az előítélet nagy, és ráadásul az ilyen speciális oktatási igényű külföldi gyerekek felkészítésére nincs elegendő pénze az iskoláknak" - mondta Pénzes Erzsébet.

Az integrációhoz a legfontosabb a nyelvtudás. Az állam a menekültstátust kapottaknak 360 óra ingyenes nyelvoktatást biztosít,

amit egy éven belül kell teljesíteniük. Ez lehetetlen feladat, mivel a táborokban nincs nyelvtanítás, csak Budapesten, a Hungarian Language Schoolban (HLS). A táborokból csak engedéllyel lehet Budapestre járni, ráadásul a vonatjegy ára nem jön ki a státusosnak járó havi 2500 forintos zsebpénzből - az utazás költségét csak utólag téríti meg az állam. Ha tanulni akarnak, vagy lógnak a vonaton, vagy dolgoznak, hogy legyen pénz az utazásra. Aki viszont dolgozik, annak nincs ideje a nyelvtanulásra; Najeh például alig három hónapot járt nyelviskolába emiatt (viszont kint, az "életben" jól megtanult magyarul). A HLS igazgatónője, Kohári Ilona szerint az a menekült, aki mindezek ellenére jár - mondjuk az esti tanfolyamra -, az is csak 200 órát tud elvégezni egy év alatt - és ez nem elég a stabil nyelvtudáshoz. Márpedig a későbbi állami támogatások feltétele a nyelvvizsga.

E problémával a BÁH is tisztában van; nemrég írtak ki egy pályázatot a táborbeli napi nyolcórás nyelvoktatásra, ami azonban csak az év végéig működne - a költségeket az Európai Menekültügyi Alap állja, amely az integráció valamennyi területén igen jelentős segítséget ad.

Munkát találni is nehéz - nemcsak a hiányos nyelvtudás miatt, hanem mert a táborok környékén eleve nagy a munkanélküliség. A szállásokon ugyan foglalkoztatnak néhány lakót, és többször vannak képzések is, ám kevés sikerrel. "A szakácsképzésre nem is volt jelentkező. Nem elég motiváltak hozzá" - sajnálkozott Hős Sándor bicskei táborigazgató. Békéscsabán a szövőképzésre viszont több férfi is járt, az elkészült rongyszőnyegetek pedig a heti vásáron adták el; de ezek csak kezdeti lépések.

A Menedék Egyesület például az elmúlt másfél évben a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium HEFOP-alapja támogatásával egy komplex programot szervezett. Ennek keretében a menekültek 15 hónapon keresztül magyarul tanultak, és közben részt vettek egy OKJ-s szakképzésben, ami mellett szakmai gyakorlatra is jártak. "A csoport több mint fele már legálisan dolgozik" - mesélt eddigi talán legsikeresebb programjukról Mészáros Attila.

Többször fölmerült az is, hogy a menekültet foglalkoztató munkaadókat az állam támogassa.

A szerencséseket segítik a már itt élő honfitársaik. De a menekültek nagy része illegális munkát tud csak szerezni. Bár a hozzánk érkezettek egy része magasan képzett, itt végzett munkáik többsége segédmunka. Azért vannak kitörési pontok, például több közel-keleti nyit gyrosbüfét (mint például a képen látható kurd menekült), van, aki bankautomata-szerelőként dolgozik, több fekete bőrű férfi pedig különböző elegáns szállodákban kap állást.

A Menedék budapesti irodájában gyakran látni, hogy egy-egy afrikai fiatalember órákig ül a szociális munkása mellett, aki sorra hívja fel az állás- vagy albérlethirdetőket. "A lakástulajdonosok és még jobban a munkaadók többsége egyből elutasít, amikor elmondom, hogy külföldi ismerősömnök keresek munkát, főként akkor, ha megtudja, hogy az illető menekült, ráadásul arab vagy afrikai" - meséli Gázsó Júlia szociális munkás. A befogadó társadalom idegenellenessége a legtöbb érintett szerint az egyik legnagyobb akadálya annak, hogy a menekültek munkát kaphassanak és beilleszkedjenek az itteni életbe. "A látható idegennek sosem lesz egyenlő esélye a nem idegennel szemben. A bennünk élő civilizálatlan bestia a magunk fajtájának ad elsőbbséget" - magyarázza e magatartást Sik Endre szociológus. A TÁRKI legutóbbi, nagy sajtóvisszhangot kapott közvélemény-kutatásában azt kérdezték meg a magyaroktól, befogadnának-e menekülteket. A válaszadók többsége elutasító volt. A TÁRKI kutatója szerint ez azért is van, mert a szocializmusban nem találkoztunk idegenekkel, így most félve tekintünk rájuk. "De kíváncsisággal és különböző, akár pozitív sztereotípiákkal is."

A befogadottaknak és kérelmezőknek sokkal nehezebb, mint a már státusos menekülteknek. A befogadottak csak úgy vállalhatnak munkát, ha a munkaadó kérelmezi a munkavállalási engedélyt a befogadott munkavállaló számára. "Viszont akkor már gyorsított eljárás folyik. Ám így is túl nagy a szakadék a menekültek és a befogadottak jogállása között" - állítja Rakaczki Renáta, a BÁH

menekültügyi osztályának igazgatóhelyettese, de a Helsink-i Bizottsággal szerződésben álló Péteri Ügyvédi Iroda munkatársának, Tóth Szabolcsnak is hasonlóak a tapasztalatai. A bicskei táborba járó ügyvéd szerint a menekültnek jogilag van esélye az integrációra, ám a befogadottnak vagy kérelmezőnek nincs. "Évekig itt él, le is telepszik és családot alapít, de semmire sem jogosult." A humanitárius tartózkodási engedély nem jó a személyazonosság igazolására, így nem tud házasodni sem; ha gyereke születik, az édesapa nevéhez azt írják, hogy "ismeretlen".

Sokan családot alapítanak azok közül is, akik évek óta menedékkérők. "Ők gyakran szeretnének családgyesítési vízumot kapni, mert azzal egy évig dolgozhatnak. Ezután tartózkodási engedéllyel további két évig, ami után már letelepedési engedélyt kaphatnak." 2005 decemberéig ez így is ment, ám azóta

megváltozott a bírói hozzáállás:

jogszerűtlennek tartják az illegálisan érkezett kérelmezők itt-tartózkodását, ami miatt nem kaphatnak vízumot. "Pedig az, aki menekültügyi eljárásban vesz részt, legálisan itt tartózkodónak számít, függetlenül attól, hogy illegálisan érkezett-e" - érvel e bírói gyakorlat ellen Tóth Szabolcs.

Magyarország most tanulja, hogyan viselkedjék befogadó társadalomként. Ezzel együtt is sokan állítják, hogy a BÁH magatartása jóval szentitívebb az elmúlt időkben. "A menekültekre azonban nem költhet többet az állam" - véli több, nem állami területen dolgozó szakember. A forráshiányra persze mindenki panaszkodik. Az állam mellett néhány civil szervezet segíti az integrációban a rászorulókat. A programok azonban nem összehangoltak és időszakosak - de nemegyszer még így is nagy segítséget jelentenek a legfeljebb 750-1000 menekülti vagy befogadotti státusban élőknek. Az e területen dolgozók bíznak a készülő integrációs törvény majdani pozitív hatásában. Ami persze önmagában kevés; a megfelelő szervezés és a jog mellett a befogadó társadalom nyitottsága is

szükséges ahhoz, hogy még többen érezzenek úgy, mint Najeh:
"Most már Magyarországon maradok. Ez az otthonom."

Psycho

A kérelmezők egy része fizikailag és pszichésen egyaránt összetörve érkezik az országba: a szudáni Tajeb karján például sok év után is láthatók a különböző kínzások nyomai. A Cordelia Alapítvány 1996 óta dolgozik a szervezett erőszak áldozataiért. "Ezek az emberek a legszörnyűbb dolgokat élték át: háborúkat, börtönt, kínzásokat. Megerőszakolták, megcsonkították, megégették, megalázták őket" - mondta Hárdi Lilla, a Cordelia orvosigazgatója. Egy részüknél ez ún. komplex poszttraumás stressz zavart okoz. Álmatlanságban vagy éppen rémálmoktól szenvednek, flashbackjeik vannak, képtelenek a kommunikációra és bármilyen folyamatos munkavégzésre. A pszichiáter kollégáival hetente egyszer végigjárja a táborokat, és a helyi pszichiáterrel is konzultál. Általában tolmács segítségével beszélgetnek azokkal, akik igénylik ezt. Mint például korábban Najeh-val is, aki azért hagyta ott Líbiát, mert ellenzéki tevékenysége miatt meg akarták ölni. "Teljesen kikészültem attól, hogy miért hagytam ott a családomat. Többször próbáltam öngyilkos lenni, de többen is segítettek, hogy jobban legyek." A betegeken négy-öt foglalkozás után már érzékelhető a változás. "60-70 százalékuk meggyógyul, és képessé válik az integrációra" - állítja Hárdi Lilla.

Venczel Sára